

OLÁH RÓBERT

**Samuel Rochotius könyvei
a Rákóczi család gyűjteményében**

Az idősebb Rákóczi György erdélyi fejedelemeként a protestáns vallásszabadság védelmében kapcsolódott be a harmincéves háborúba, s azt megelőzően is támogatta az üldözött kelet-európai hitsorsosokat¹. Segítette például az erősödő ellenreformációs nyomás hatására vándorolni kényszerülő anabaptista (a korabeli szóhasználat: visszakeresztelő) habánokat és a cseh testvéreket. A testvérek hányattatásainak kezdetét a fehérhegyi csatavesztés (1620. november 8.) jelentette. A korábban virágzó közösségek 1624 után menedéket keresve a délre eső szomszédos területekre húzódtak, kisebb csoportjaik a Rákóczi család birtokain telepedtek le. Keresett iparcikkeiknek köszönhetően a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség területén néhány évtizedig tartó nyugalomra leltek, s velük együtt a prédikátoraik is. A szakirodalomból ismert Samuel Rochotius személye, akinek könyveit I. Rákóczi György szerezte meg. Ezúttal a közülük fennmaradt 11 (Patakon 7, Debrecenben és Budapesten 2–2) kötetet mutatjuk be, a leírásukat gyűjteményenkénti beosztásban a Mellékletben közöljük.

Samuel Rochotius

Samuel Rochotius à Rochiczerberga² (ante 1580 – post 1629) életéről kevés információ áll a rendelkezésünkre, személye a kötetek címlapján olvasható tulajdonosi bejegyzések alapján azonosítható. 1607-ben a morvaországi Prusinowitz (Ma: Prusinovice, Csehország) lelkésze volt, 1624 után a Lorántffy Zsuzsanna hozományához tartozó Trencsén vármegyei Lednicén talált menedékre (ma: Lednica, Szlovákia).³ 1629-ben még biztosan itt élt, Rákóczi György ugyanis ekkor vásároltatta meg

---

¹ A gyulafehérvári fejedelmi nyomda reprezentatív kiadványai arról tanúskodnak, hogy a fejedelem tudatosan lépett fel a protestáns hit védelmezőjeként. Lásd: HELTAI János, *Fejedelmi és egyházi reprezentáció kálvinista kiadványokban I. Rákóczi György korszakában Erdélyben = A reformáció könyvespolca*, Reprezentatív kiadványok Magyarországon a reformáció korából, szerk. P. Vásárhelyi Judit, Bp., Argumentum, OSZK, 2017 (A Magyar Könyvszemle és a Mokka-R Egyesület füzetei, 9), 102–105.

² Ma: Rokytnice nad Jizerou, Csehország (német nevén: Rochlitz an der Iser).

³ BERNHARD, Jan-Andrea, *Konsolidierung des reformierten Bekenntnisses im Reich der Stephanskronen*, Ein Beitrag zur Kommunikationsgeschichte zwischen Ungarn und der Schweiz in

a könyvtára egy részét. A korábbi tanulmányaira, illetve a további sorsára vonatkozó adat jelenleg nem áll a rendelkezésünkre. A származási hely és a családnév azonos-sága miatt feltehetően rokona volt (öccse, vagy unokaöccse?) Andreas Rochotiusnak (?–1623?),⁴ akitől közel kéttucatnyi munkát regisztrált Szabó Károly.⁵

Miről árulkodnak a kötetek?

Korábban már többen felhívták a figyelmet Rochotius könyveire: előbb Herepei János,⁶ Visegrádi János,⁷ Harsányi István,⁸ újabban Monok István,⁹ Dienes Dénes,¹⁰ és Jan-Andrea Bernhard.¹¹ Többnyire a Rákócziak könyves ügyeit vizsgálva utaltak rá röviden. Ezúttal alaposabb elemzést végezve a korábbiakhoz hozzászámolunk néhány elveszettnek hitt kötetet is. Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a teljes Rochotius-könyvtár, vagy egy arról készült jegyzékszerű összeírás hiányában csak részleges vizsgálatra nyílik lehetőség. A mai szlovák–cseh–lengyel hármashatár közelében fekvő Lednicről bármelyik szomszédos ország területére kerülhettek könyvek Rochotiuستól. A mindössze néhány, magyarországi gyűjteményekben őrzött kötetre kiterjedő kutatás során óvatos következtetések levonására így is lesz lehetőségünk.

A beszerzés hátterét Monok István tárta fel: mivel Rákóczinak nem állt a ren-

---

der frühen Neuzeit (1500–1700), 2. Aufl., Göttingen, Vandenhoeck und Ruprecht, 2015 (Refo500, Academic Studies, 19), 545–546.

⁴ Ondrej Rochotsky, poeta laureatus. A prágai egyetemi tanulmányok után előbb a morvaországi Proßnitz (ma: Prostějov, Csehország) iskolamestere, majd prágai császári közjegyző. Lásd: VARGA Júlia, *Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom kisebb egyetemein és akadémiáin, 1560–1789, Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches, 1560–1789*, Bp., ELTE Levéltára, 2004 (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 12), 2033; *Poets Laureate in the Holy Roman Empire*, A Bio-bibliographical Handbook, ed. John Flood, Berlin, New York, de Gruyter, 2006, 1731–1732.

⁵ Lásd: RMK III. 5727, 5728, 5759, 5760, 5779, 5799, 5800, 5801, 5804, 5821, 5849, 5853, 5887, 5892, 5893, 5894, 5895, 5919, 5944, 5999, 6045, 6054, 6098, 6099.

⁶ HEREPEI János, *Polgári irodalmi és kulturális törekvések a század első felében*, szerk. Keserü Bálint, Szeged, JATE, 1965 (Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 1), 355–356.

⁷ VISEGRÁDI János, *A kegyesrendiek sátoraljaújhelyi házikönyvtárának ismertetése = A Kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló sátoraljaújhelyi róm. kath. Főgimnázium értesítője az 1909–1910-ik tanévről*, közléteszi Nyilassy Károly, Sátoraljaújhely, „Zemplén” Knyv. Int., 1910, 3–49.

⁸ HARSÁNYI István, *A Rákóczi-könyvtár és katalógusa*, (Kilencedik közlemény) = *Magyar Könyvszemle*, 1915, 104.

⁹ MONOK István, *A Rákóczi-család könyvtárjai, 1588–1660*, Szeged, Scriptum, 1996 (A Kárpát-medence koraújkori könyvtárjai, 1), Nr. 306, 426, 665, 670, 671, 674, 676, 677. – 8 kötet.); MONOK István, HAPÁK József, *A bibliás Rákócziak*, Bp., Kossuth, 2006, 28.; MONOK István, *Rákóczi György a könyvgyűjtő = I. Rákóczi György a könyvgyűjtő bibliolvasó*, Hernád, [2015], 5.

¹⁰ DIENES Dénes, *I. Rákóczi György és a cseh-morva atyafiak = Bibliotheca Comeniana*, 1999/8, 75–84. http://www.patakarchiv.hu/wa_files/cseh-morva.pdf (2017. 09. 17.)

¹¹ BERNHARD 2015, i. m. 545–546.

delkezésére a korban modernnek számító, a nyugat-európaihoz hasonló szervezett könyvkereskedelem, ezért előszeretettel vásárolt könyveket a környezetében feltűnő értelmiségiektől. Jó példa erre a nagysárosi plébánostól (1627), Csanaki Mátétól (1638), vagy Samuel Rochotiuától (1629) szerzett könyvek sora.¹² A korújkorban bevett szokás volt ilyen módon gyarapítani a nemesi könyvtárakat, Ecsedi Báthory István például Gyarmati Bíró Miklós beregi és zempléni esperes, valamint Szegedi Király János ecsedi udvari prédikátor könyveiből vásárolt.¹³

A birtokaira érkező menekülteket sokféleképpen segítette Rákóczi: a Patakon letelepített hábanokat ingatlanokkal, a Lednichez tartozó Puhón (ma: Púchov, Szlovákia) új otthonra találó cseh posztókészítőket kollektív robotmentességgel, s mindannyiukat a szabad vallásgyakorlás biztosításával.¹⁴ Az egyénekre is gondot viselve Rohociust a könyvek vásárlásával támogatta. A kötetekben egységesen a későbbi fejedelem saját kezű bejegyzését olvashatjuk: „Anno 1629 vettem lednicen (!) egy szegény morvából kiüzetett predicatortól”. Az ingóságaival útnak induló exuláns lelkész rossz anyagi helyzetén igyekezhetett javítani Rákóczi, s ezért adhatott utasítást (feltehetően a lednici gazdatisztjének) a vásárlásra. Dienes Dénes becslése szerint a könyvekért kifizetett összeg meghaladhatta a 100 forintot, ekkora összegben akár 15–18 tehenet vagy ugyanannyi ökröt is lehetett kapni. Vagyis a fejedelem karitatív vásárlása hosszabb időre rendezhette Rochotius anyagi helyzetét.¹⁵ Felmerül a kérdés, hogy miért volt szükség a támogatásra: Rochotius gyülekezet és jövedelem nélkül maradt? A közelben, Puhón élő posztósok lelki gondozását más végezte volna? Ma már aligha válaszolhatunk ezekre.

A 17. század elején még nagy divatja volt a tulajdonosi jegyek supralibrosként a kötéstáblába való préseltetésének. Rochotius ugyanakkor nem élt ezzel, helyette a possessorbejegyzéseit írta be a címlapokra. A beszerzés módjáról mindössze egy alkalommal tanúskodnak a bejegyzések: az egyik előzéklapon ugyanis az áll, hogy a kötetet a grünbergi Elias Bergertől (1562–1644) kapta 1607-ben.¹⁶ A protestáns ősókkal rendelkező, 1600-ban titokban rekatolizáló humanista 1597 és 1600 között Trencsénben tanított, 1604-től császári historikusként működött,

¹² MONOK 2015, i. m. 3.

¹³ „...En is üttem uala az helmeci praedikator, Giarmatj Miklos könjueyt meg, azonkeppen az zegeni meg holt Ianos pap könjueibe is üttem vala meg.” Lásd: ECSEDY BÁTHORY István *végrendelete*, 1603, közread. Vadász Veronika, Szeged, SzTE Régi Magyar Irodalmi Tanszék (Fiatal filológusok füzetei, Korai újkor, 1), 93.

¹⁴ Részlet a fejedelem adományleveléből: „Evangéliumi hitüket, amint azt Isten Igéjéből merítették és tanulták, a Magyar Királyság szabadsága szerint, oltalmunk és védelmünk alatt szabadon, akadály nélkül gyakorolhatják és vallhatják”. A korszakban nem volt magától értetődő Rákóczi segítségnyújtása, különösen az Európa-szerte üldözött anabaptisták esetében, akik a református dogmatikával szöges ellentétben álló tanokat vallottak, s amelyek cáfolatával a kálvinisták vaskos köteteket töltöttek meg. Elég itt csak Geleji Katona István munkáira utalnunk. Az exulánsok nyomdát is működtettek Puhón. Lásd: DIENES 1999, i. m. 6.

¹⁵ DIENES 1999, i. m. 3.

¹⁶ MONOK 1996, i. m. 671. tétel.

1622 nyarán pedig a szolgálatai fejében kapott házban, Szokolcán telepedett le.¹⁷ Berger több, mint egy tucatnyi munkát hagyott hátra, részben a magyar történelem, részben a neolatin irodalom körében alkotott.¹⁸

Rochotius könyvtára többségében használt könyvekkel gyarapodhatott. Az első erre utaló jel a kiadások éve: zömmel a 16. század középső harmadában megjelent műveket találtunk. A nyomdahelyeket sorra véve jól ismert reformációs és könyves centrumokat látunk, s nem kevésbé impozáns a műveket kiadók névsora. A wittenbergi Johannes Crato, a genfi Johannes Crispinus és Robertus Stephanus, a zürichi Christoph Froschauer, a strassburgi Johannes Hervagius, a frankfurti Corvinus, Feyerabend és Gallus,¹⁹ a baseli Amerbach, Froben és Petit, a speyeri Melchior Hartmannus a korszak elismert, jó minőségű szövegeket kibocsátó mesterei voltak.

Rochotius tulajdonosi bejegyzése (SRTA TudGy A 358a címlapja)

A kötések is arról árulkodnak, hogy Rochotius másodkézből jutott olvasnivalóhoz. A Sárospatakon őrzött Melanchthon-kötetek esetében egy korábbi tulajdonos supralibrosait találjuk a liturgikus pergamenkódex töredékével kombinált bőrkötésekbe préselve: H. F. A. 1573.²⁰ Egy további kötetre csak a beszerzés évszámát préselték (1576), ám a motívumok és a technikai részletek hasonlósága az

¹⁷ SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, Bp., Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, 1980–1981, I, 934–936.

¹⁸ Lásd pl.: KULCSÁR Péter, *Berger Illés történeti művei = Magyar Könyvszemle*, 1994/3, 245–259; DALOUL, Zaynab, *Berger Illés és a Domus Augustissimae Austriae columnae sidera c. eposza = Convivium Pajorin Klára 70. születésnapjára*, ed. Békés Enikő, Tegye Imre, Debrecen, Bp., Institutum Doctrinae Litterarum Academiae Scientiarum Hungariae, 2012 (Classica, Mediaevalia, Neolatina, 6), 63–73. http://www.iti.mta.hu/Pajorin70_Convivium/Pajorin_15_Dalloul_Berger.pdf (2017. 12. 16.)

¹⁹ A három kiadó egyesített nyomdászjelvényében közös kartusba foglalták a hollókat (Corvinus/Raabe), a kakast (Gallus) és a két harsonát fújó angyalt (Feyerabend).

²⁰ Jelzeteik: SRTA TudGyűjt. A 357, A 358, A 358a.

előző három kötéssel bizonyossá teszi, hogy ez is ugyanahhoz a gyűjteményhez tartozott.²¹ A pataki Oecolampadius-kötetben is olvasható két korábbi tulajdonos neve, a piaristáknál őrzött két kötet is több korábbi tulajdonost követően került Rochotiushoz. A debreceni kötetek esetében az egyikben látható a Rochotiusétól eltérő supralibros (P. H. B. 1591), a másik kötet megjelenési éve (1528) is arra utal, hogy ezeket is használtan szerezte. Egy 1602-ben kiadott munka²² az egyetlen ismert példány, amelyet a megjelenés körüli időkben vásárolhatott, első tulajdonosként.

A művek tematikus megoszlása

Nem meglepő, hogy egy lelkészi könyvtárból szinte kivétel nélkül teológiai művek maradtak ránk. A koraújkorai főnemesi gyűjteményeket kutató Monok Istvántól azt is tudjuk, hogy az idősebb Rákóczi György figyelmét miért kelthették fel a hittudományi tárgyú munkák. A hazai udvari könyvtárakban (az európaiakhoz viszonyítva) többnyire jelentős hányadot tett ki a teológia. A protestáns egyházak megszervezése, az intézményi élet (gyülekezetek, iskolák) támogatása, a katolikusokkal folytatott hitviták mind arra készítették a tulajdonosokat, hogy tájékozódjanak ezen a területen is. A főnemesi könyvtárakat egyben kvázi nyilvános gyűjteményként is értelmezhetjük: olykor a környékbeli értelmiségiek is bejáratosak voltak, s találtak az érdeklődésüknek megfelelő olvasnivalót. A protestáns egyházak igényelték a patrónusok támogatását ezen a téren is.²³

A tartalmi elemzést a Szentírással volna érdemes kezdeni, hiszen ez jelentette a protestáns teológia alapját. Bibliakiadás azonban nincs a kötetek között, annál jellemzőbb a kommentárok viszonylag nagy száma. Hugo a Sancto Caro, a 13. századi domonkos rendi teológus bibliamagyarázatos postilláiban megtaláljuk a bibliai könyvek latin szövegét (Vulgata), középen szedve, körülötte a bíboros kommentárjai.²⁴ Az eredetileg hatkötetes monumentális vállalkozás a korszak legkiválóbb nyomdászainak (a baseli Johannes Amerbach, Johann Froben és Johann Petri) összefogásával jött létre. A hatból a két utolsó kötet maradt

²¹ Jelzete: SRTA TudGyűjt. C 546. – Bár nem ismerjük Rochotius születési évét, nem valószínű, hogy az ő megrendelésére készült a tulajdonosi jegy. A veretes teológiai művet birtokló személy 1576-ban legalább a húszas éveit elején járhatott, Rochotius a Lednicen töltött éveit alatt (ca. 1624–1629) is legalább ennyi időt kellett, hogy legyen, de inkább ennél több. Vagyis az 1550 körül született tulajdonos 1629-ben már aligha lehetett életben.

²² SRTA TudGyűjt. L 534.

²³ MONOK István, *A művelt arisztokrata, A magyarországi főnemesiség olvasmányai a XVI–XVII. században*, Bp., Eger, 2012, Kossuth Kiadó, EKF (Kulturális örökség), 275–277.

²⁴ Lásd a Mellékletben: PRMTKK INC18 A6/1 és ANT 160 B/5/8. A korábbi szakirodalomban: „(E)gy latin nyelvű, több kötetes Biblia 5. és 6. részében, amely egy 1677. évi adat szerint a pataki jezsuiták birtokába került, ugyancsak szerepelt a nagyúr idézett feljegyzése. Ez a Biblia 1910-ben még megvolt a sátoraljaújrhelyi piaristák könyvtárában, azóta azonban elveszett.” Lásd: DIENES 1999, i. m. 3.

ránk: a prófétai könyvek és az Újszövetség magyarázata, az egyikbe írt évszám nyomán tudjuk, hogy csak 1621-ben jutott hozzá Rochotius. Rákóczi György egyébként gyűjtötte a régi bibliákat, kettőbe bele is írta, hogy hány évesek voltak, amikor hozzá kerültek. A régi bibliák, (mint régiségek) érvként jelenhettek meg a korabeli hitvitákban is. Az ősnymtatványok egy részét ugyanakkor a régi kézírást utánzó, „Barát írás formáin betűkkel nyomtatott” betűtípus és az idegenül ható rövidítések miatt a 17. század elején már jószerével olvasni sem igen tudták. Rákóczi maga rendszeres bibliaolvasó volt, előbb egy Vizsolyi Bibliát (amelybe jegyzetelt is), majd egy 1608-ban kiadott Hanaui Bibliát forgatott rendszeresen, de ismerünk a könyvtárából egy fémveretekkel gazdagon díszített latin Szentírást is.²⁵

A következő kötet Wolfgang Capito Hoseás-kommentárja. A strasbourgi reformátor volt az első, aki Hoseás próféta könyvét héberről németre fordította (ezt az ótestamentumi könyvet korábban mellőzték a katolikusok), kommentárjában erősen támadva az anabaptistákat.²⁶ Első generációs reformátor tollából származik még egy hasonló munka: a baseli Johannes Oecolampadiusnak a prófétai könyvekhez írott magyarázatai (utóbbiak egy kolligátumba kötve).

A polemika területéről egy viszonylag frissen kiadott irattal találkozunk. 1601 telén, Regensburgban találkozott egy csoport evangélikus (Aegidius Hunnius, Jacobus Heilbrunner) és katolikus (Jacob Gretser S. J., Adam Taner S. J., Albert Hunger) teológus, hogy a Szentírás autoritásáról vitakozzanak. A várt kiegyezés a (harmadik) Regensburgi Kollokviumon elmaradt, ugyanis a lutheránusok a „Sola Scriptura” elvet követték, a jezsuita teológusok ezzel szemben az egyház (és a pápa) autoritása mellett érveltek.²⁷ A találkozóról mindkét fél több munkát kiadott, a tanácskozást jegyzőkönyvszerűen dokumentáló iratok egy évvel később, Speyerben jelentek meg.²⁸ Ez a kötet jutott Rochotiuson keresztül a Rákóczi családhoz.

Petrus Viretus lausanne-i reformátor két egybekötött munkája elsősorban az anabaptistákkal folytatott vita iratait közölte. A Melancthon-kötetekével azonos kialakítású kötésén alkalmazott pergamenkódex-töredéket utólag feketére festették.²⁹

A névtelenül megjelent *Consensus orthodoxus...* című munka szerzője, Christophorus Herdesianus a Bibliáról és az Úrvacsoráról értekezett. Figyelemre méltó,

²⁵ MONOK 2006, i. m. 18–19, 59, 63, 66–67, 95–96; MONOK 2012, i. m. 231. MONOK 2015, i. m. 3; DIENES Dénes, *I. Rákóczi György és a Szentírás = I. Rákóczi György a könyvgyűjtő bibliaolvasó*, Hernád, [2015], 10–18.

²⁶ KITTELSON, James M., *Wolfgang Capito: From Humanist to Reformer*, Leiden, Brill, 1975 (Studies in Medieval and Reformation Thought, 17), 182, 208–209.

²⁷ STEWART, Quentin D., *Lutheran Patristic Catholicity*, The Vincentian Canon and the Consensus Patrum in Lutheran Orthodoxy, Münster, LIT Verl., 2015 (Arbeiten zur Historischen und Systematischen Theologie), 129–130.

²⁸ Jelzete: SRTA TudGy L 534.

²⁹ Jelzete: SRTA TudGy C 546a–b.

hogy a württembergi evangélikus teológus a lutheri úrvacsorátant határozottan elutasította. Az írás nemcsak hogy emlékeztetett a *Consensus Tigurinus*ra (1549),³⁰ hanem szakaszonként csaknem szó szerint átvette annak szövegét.³¹ Így nem csoda, hogy az első heidelbergi kiadás (1574) után még rögtön kétszer újryomták a zürichi Froschauer-nél, s a második kiadásból (1578) származó példányt kapott Rochotius Elias Bergertől.

Philipp Melanchthon Wittenbergben kiadott négykötetes opera omniájából ma az utolsó hármát őrzik Patakon (a hozzájuk sorolt első kötet más provenienciájú), ezek kötését korábban már bemutattuk.³² A „Praeceptor Hungariae” munkái a korszak református gyűjteményeiben is feltűntek, a filippizmus más képviselőivel együtt különösen szembeűnő a jelenléte a pataki Kollégiumban, ahová Rochotius kötetei is vándoroltak (részletesen lásd később). A pataki Kollégium könyvtára – összehasonlítva a kevésbé heterogén debreceni gyűjteménnyel – éppen a Rákóczi-hagyaték érkezésével válhatott teológiai szempontból sokszínűbbé.³³

Végül a koraujkorban kulcspozíciót betöltő retorika tárgykörébe tartozik a Simon Schardius (a speyeri Birodalmi Kamarai Bíróság tagjának) szerkesztésében megjelent, német előkelőségek temetésére írott beszédeket és elégiákat tartalmazó kötet.³⁴ A koraujkori lelkészek gyakran fordultak mások beszédeihez, hogy azokat többé-kevésbé az adott helyzethez szabva újrahasznosítsák.³⁵

A bemutatott könyvekben Rochotius műveltségének kiváló bizonyítékait láthattuk. A nevét hiába keressük a reformáció német egyetemein, nem járt sem Wittenbergbe, sem Heidelbergbe. Annyit azonban elárulnak a fenti kötetek, hogy magasan képzett és művelt lelkész volt, aki igyekezett igényes szakkönyvtárat kialakítani, még ha kissé régiek is voltak az általa beszerzett darabok. Egyes munkák (pl. Viretus és Herdesianus írásai) a reformáció korának olyan teológiai fejtegetéseit tárgyalták aprólékos részletességgel, amelyet csak a legfelkészültebb értelmiségiek érthettek meg. A magyarországi akadémita lelkészekkel összevetve ez a néhány könyv a teljes könyvtára talán 5–6%-át tehetné ki, vagyis ezek eladása nem jelentett érzékeny veszteséget a lelkészi munka folytatására nézve, tekintve, hogy a napi teendőkhöz nélkülözhetetlen darab alig van a Rákóczi által megvásárolt könyvek között. Erre utalhat az a jelenség is, hogy viszonylag kevés

³⁰ A Kálvin által szerkesztett és a zürichi református lelkészek (pl. Bullinger) által elfogadott dokumentum az Úrvacsoráról. Erre érkezett feleletül az evangélikusoktól a *Formula Concordiae* (1577).

³¹ BERNHARD 2015, i. m. 545–546.

³² Jelzete: SRTA TudGy A356–358a.

³³ Lásd: MONOK István, *Református könyvgyűjtők, református gyűjtemények a koraujkori Magyarországon = Kálvin hagyománya*, Református kulturális örökség a Duna mentén, Kiállítási katalógus, Budapesti Történeti Múzeum, 2009. október 30. – 2010. február 15., szerk. Farbaky Péter, Kiss Réka, Bp., Budapesti Történeti Múzeum, 2009, 44.

³⁴ Jelzete: SRTA TudGy. A 524.

³⁵ Lásd: KECSKEMÉTI Gábor, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet*, A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században, Bp., Universitas, 1998 (Historia Litteraria, 5), 186–191.

széljegyzetet találunk a kötetekben, s azok is több kéztől származnak. Nem tudjuk azonban, hogy összesen hány kötettől kellett megválnia.

Ha összehasonlítjuk ezt az anyagot a Csanaki-gyűjtemény töredékével, amelyet 1638-ban vásárolt meg a fejedelem, érdekes párhuzamra lehetünk figyelmesek. Bár amott szignifikáns a nem teológiai anyag, jellemzően ezeket találjuk: bibliakommentárok (Nicolaus de Lyra, Hugo a Sancto Caro), jelentősebb patrisztikai anyag, algebrák, arab nyelvtan, retorikai és filozófiai auktorok, néhány historikus, jelentősnek mondható csillagászati és alkímiai anyag. Vagyis Csanaki néhány olyan ládát hagyhatott Gdanskban, amiről úgy vélte, hogy a bennük őrzött munkákra a közeljövőben nem lesz feltétlenül szüksége (szemben pl. a padovai tanárainak orvosi műveivel, amelyeket mindig magánál tarthatott), idővel pedig úgyis hozzájuthat majd a szállítmányhoz.³⁶ Vagyis elképzelhető, hogy a Rochotius-tól megvásárolt könyvek esetében is olyan munkákat szerzett meg Rákóczi, amelyeket a korábbi tulajdonos nélkülözhetőnek ítélt.

A könyvek sorsa 1658 után

Rochotius egykori köteteinek sorsa egybeforrott a sárospataki kollégiuméval. A Rákóczi család kb. 2.000 kötetes családi gyűjteményét a fejedelem fia, Rákóczi (IV.) Zsigmond (1622–1652) a végrendeletében az iskolára hagyta.³⁷ A könyveket csak 1658 után szállították át a kollégium könyvtárába, amely, „az iskolai és a főúri gyűjtemény egyesítésekor a Kárpát-medence egyik legnagyobb bibliotékája lehetett.”³⁸ A könyvtár 1660–1671 közötti rendezése során egységes jelzettel látták el a könyveket, köztük a Rochotius-tól bekerült köteteket is.³⁹

Az iskolát 1671-ben elűldözte a rekatolizáló Báthori Zsófia, a távozó tanárok és diákok a könyvek egy részét magukkal vitték Debrecenbe, ahonnan 1672-ben Gyulafehérvárra, majd Marosvásárhelyre vándoroltak tovább. A hátrahagyott könyvek kerültek a jezsuitákhoz, ezeket talán kevésbé tartották hasznosnak,⁴⁰ a Hugo Carensis-féle kiadást például 1670 körül már aligha hasznosíthatták a kollégiumi oktatásban. Marosvásárhelyről még a 19. században is érkeztek vissza

³⁶ A wittenbergi Daniel Sennert tankönyvét pl. már betéve tudhatta, mint végzett orvos. Lásd: *Erdélyi könyvesházak*, III, 1563–1757, *A Bethlen-család és környezete: Az Apafi-család és környezete: A Teleki-család és környezete: Vegyes források*, sajtó alá rend. Monok István, Németh Noémi, Varga András, Szeged, Scriptum, 1994 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmainak történetéhez, 16/3), 81–84.; MONOK István, *Csanaki Máté könyvjegyzéke = Magyar Könyvszemle*, 1983, 256–262.

³⁷ MONOK 2012, i. m. 234.

³⁸ MONOK 1996, i. m. XXII–XXIV.

³⁹ MONOK 2012, i. m. 237–238.

⁴⁰ MONOK 2012, i. m. 237–238.

könyvek.⁴¹ A Teleki–Bolyai Könyvtárban ma őrzött 16. és 17. századi könyvek katalógusai nem jeleznek Rochotiustól származó kötetet.⁴²

Amikor Thököly Imre 1682 októberében elfoglalta Patakot, a reformátusok újrakezdték a tanítást, s a könyvek egy részét is visszakapták a jezsuitáktól. Az 1686 decemberében kelt 73 tételes jegyzék tanúsága szerint a visszatérő jezsuiták ismét könyveket vittek el a kollégiumból, amely listán egyébként nem szerepelnek Rochotius kötetei. A reformátusoknak 1687. április 24-én újra el kellett hagyniuk Patakot, ekkor Kassára, majd Göncre vándoroltak a könyvtár maradékával.⁴³ II. Rákóczi Ferenc 1703-ban adta vissza a kollégium épületét a reformátusoknak, ezzel egy időben megkezdődött a szétszóródott könyvek összegyűjtése is.⁴⁴

A jezsuitáknál maradt könyvek a rend feloszlata után (1773) a tokaji piarista rendházba kerültek, akik 1789-ben költöztek át a három évvel korábban elűzött pálosok kolostorába, Sátoraljaújhelyre. Visegrádi János a gyűjteményükben még 120, Patakról származó kötetet regisztrált 1910-ben.⁴⁵ Az I. világháború végén rendfőnöki döntésre Friedreich Endre (1878–1952) kegyesrendi tanár, könyvtáros⁴⁶ irányításával a vidéki rendházakból a legértékesebb állományt Budapestre szállították. Hogy a válogatás milyen szempontok szerint történt, azt írásos dokumentumok hiányában nem lehet tudni. Továbbra is maradtak értékes kötetek a rendházakban, amik aztán a II. világháború végén eltűntek, vagy más közgyűjteményekbe kerültek.⁴⁷ Húsz évvel ezelőtt Monok István még azt írta, hogy „az 1948–1952 évek kommunista szekularizációja során ezek a könyvek egytől-egyig eltűntek, hollétükről nem tudunk.”⁴⁸ Néhány éve Miskolci Csulyak István (1575–1645) zempléni esperesnek a sátoraljaújhelyi piaristákhoz került könyveit keresve jutottam el a budapesti Központi Piarista Könyvtárba, ahol megtudtam, hogy őriznek néhány pataki provenienciájú kötetet is I. Rákóczi György bejegyzésével.⁴⁹

A bejárt út nyomát viselik a címlapok és az előzéklapok. Rochotius és Rákó-

⁴¹ MONOK 1996, i. m. XXIV.

⁴² *Catalogus librorum sedecimo saeculo impressorum Bibliothecae Teleki-Bolyai: Novum forum siculorum*, comp. SPIELMANN-SEBESTYÉN Mihály [et al.], Targu Mureş, Biblioteca Judeţeană Mureş, 2001, I–II.; A készülő 17. századi katalógust korábban az intézmény munkatársainak köszönhetően használhattam. Mindkét katalógus elérhető: <http://www.telekitekita.ro/katalogus3510> (2017. 12. 10.)

⁴³ *Partiumi könyvesházak, 1623–1730*, Sárospatak, Debrecen, Szatmár, Nagybánya, Zilah, sajtó alá rend. Fekete Csaba, Kulcsár György, Monok István, Varga András, Bp., Szeged, Scriptorum, 1988 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 14), 85–88. A továbbiakban: *Adattár* 14.

⁴⁴ MONOK 1996, i. m., XXIV.

⁴⁵ VISEGRÁDI 1910, i. m., 3–49.

⁴⁶ *Magyar életrajzi lexikon*, I, főszerk. Kenyeres Ágnes, Bp., Akadémiai K., 1967, 542–543.

⁴⁷ Baranya Péter közlése.

⁴⁸ MONOK 1996, i. m. XXIV.

⁴⁹ A Mellékletben közöltekén kívül a piaristákhoz került még egy Rákóczi- kötet:

R 5225 – Gregorii VALENTIA ... *commentariorvm theologicorvm tomi quatuor*, Tom. I, Ingolstadtii, ex typographia Adami Sartorii, 1703.

czy keze vonása mellett a pataki kötetekben megtaláljuk a kollégium 1739. évi kézirat (az akkori könyvtáros diák (bibliothecarius ordinarius), S. B. monogramjával kísért) bejegyzését, és a ca. másfél századdal későbbi bepecsételt tulajdonjegyet is. A Debrecenben őrzött két kötetben a debreceni kollégium 18. század eleji kézirat tulajdonjegye és 20. századi pecsétje olvasható. A piaristáknál fennmaradt kötetekben pedig a pataki jezsuita rendház 1677. évi bejegyzése és a piaristák Központi Könyvtárának pecsétje jelzi a tulajdonosok sorrendjét. Az *Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* című sorozat 14. és 19/2. kötetében⁵⁰ kiadott jegyzékszerű forrásokban felbukkanó Rochotius-kötetéről a tételleírásokhoz kapcsolódó megjegyzések tájékoztatják az olvasót.

MELLÉKLET

I. Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei⁵¹

A 357–358a

Omnium operum ... Philippi MELANTHONIS, Wittebergae, excudebat Johannes Crato, 1562–1564, 2°. – VD16 M 2331

A 357 – Vol. 2. *Pars secunda, continens enarrationes aliquot librorum Testamenti Veteris et nonnulla alia opuscula...* Wittebergae, excudebat Johannes Crato, 1562, 2°.

Kötés: Félbőr kötésben, a kötéstáblát liturgikus pergamenkódex töredéke fedi. Bőr kötőszalaggal. A sertésbőr borítás sávokkal keretekre osztott, a keretekben háromféle görgető lenyomata: 1. palmettás, 2. bibliai jeleneteket ábrázoló (Angyali üdvözlés, Krisztus megkeresztelése, Keresztre feszítés, Feltámadás), 3. bőségszarvas. Supralibros: H. F. A. 1573 (hátralapján ennek a helyén Aldus-leveles és makkos bélyegzők lenyomatai).

Poss.: Samuel Rochoti[us] a Rochitzerberg[a] (a címlapon)

Anno 1629 vettem lednicen egi segen morvabol ki usettetet predicatortol R. G. (a címlapon)

Poss.: „Anno 1626. 6. Febr. Veottem ez keonivet Barasloban R. Georg.” (címlap recto)

Megj.: Baranya Péter közlése. Lásd még: VISEGRÁDI 1910, i. m., 24.

⁵⁰ *Adattár* 14. (lásd fent); *Protestáns intézményi könyvtárak Magyarországon 1530–1750*, jegyzékszerű források, szerk. Monok István, sajtó alá rend. Oláh Róbert, Bp., OSZK, 2009 (*Adattár* XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 19/2). A továbbiakban: *Adattár* 19/2.

⁵¹ A kutatás során nyújtott segítségért Dienes Dénesnek és Csorba Dávidnak tartozom köszönettel.

Liber almae Societatis Ref[ormatorum] S[aros] Patak[iensis] 1739. (a címlapon)

A' S[áros] Pataki fő Oskola Könyvtára (pecsét a címlapon)

A 358 – Vol. 3. *Pars tertia quae continent enarrationes Evangeliorum Dominicalium, Evangelii secundum Matthaeum, Evangelium secundum Joannem, Epistolae Pauli ad Romanos*. Wittebergae, excudebat Johannes Crato, 1563, 2°.

Kötés: Félbőr kötésben, bőr kötőszalaggal, a kötéstáblát liturgikus pergamenkódex töredéke fedi. A sertésbőr borítás sávokkal keretekre osztott, a keretekben kétféle görgető lenyomata: 1. palmettás, 2. bibliai jeleneteket ábrázoló (Angyali üdvözlet, Krisztus megkeresztelése, Keresztre feszítés, Feltámadás – 1558-as évszámmal). Supralibros: H. F. A. 1573 (hátsó táblán ennek a helyén Aldus-leveles és makkos bélyegzők lenyomatai).

Poss.: Samuel Rochotius a Rochitzerberg[a] (a címlapon)

Anno 1629 vetettem lednicen egi segen morvabol ki usettetet predicatortol R. G. (a címlapon)

Liber Illustris Scholae Gymnasii Ref[ormatae] S[aros] Patak[inae] 1739. S. B. (a címlapon)

A' S[áros] Pataki fő Oskola Könyvtára (pecsét a címlapon)

A 358/a – Vol. 4. *Pars quarta, quae continent enarrationes Epistolae ad Romanos, ad Corinthios, ad Colossenses, ad Timotheum et nonnulla alia ...* Wittebergae, excudebat Johannes Crato, 1562, 2°.

Kötés: Félbőr kötésben, a kötéstáblát liturgikus pergamenkódex töredéke fedi. Bőr kötőszalaggal. A sertésbőr borítás sávokkal keretekre osztott, a keretekben háromféle görgető lenyomata: 1. palmettás, 2. bibliai jeleneteket ábrázoló (Angyali üdvözlet, Krisztus megkeresztelése, Keresztre feszítés, Feltámadás), 3. bőségszarus. Supralibros: H. F. A. 1573 (hátsó táblán ennek a helyén Aldus-leveles és makkos bélyegzők lenyomatai)

Poss.: Samuel Rochotius a Rochitzerberg[a] (a címlapon)

Anno 1629 vetettem lednicen egi segen morvabol ki usettetet predicatortol R. G. (a címlapon)

Liber Ill[ustris] Scholae Ref[ormatae] S[aros] Patak[inae] 1739. (a címlapon)

A' S[áros] Pataki fő Oskola Könyvtára (pecsét a címlapon)

Megj.: HARSÁNYI 1915, i. m. 104.; MONOK 1996, i. m. 124. (426. tétel), MONOK 2015, i. m. 5.

Az 1660–1671. évi rendezés jegyzékén: *Adattár* 14, 79. (40. tétel); *Adattár* 14, 80. (52. tétel); 1711. évi kat.: *Adattár* 14, 80. (52. tétel - pars tertia); *Adattár* 14, 96. (88. tétel); 1728. évi kat.: *Adattár* 19/2, 275. (743. tétel, 1. kötet); Az 1735. évi gyarapodás: *Adattár* 19/2, 285. (11. tétel, pars tertia); 1738. évi kat.: *Adattár* 19/2, 294. (Theca T., mindhárom kötet)

B 506

Coll. 1. Joannis OECOLAMPADII ... *Comme(n)tarii omnes in libros Prophetarum* ... [Geneva], apud Jo. Crispinum, 1558, 2°.

Kötés: Fatáblás bordás bőrkötésben, réz kapcsokkal. A kötés sávozással keretekre osztott, a keretekben háromféle bélyegző lenyomata: 1. palmettás, 2. Krisztus/Szent Péter/Szent Pál, 3. Husz/Luther/Melanchthon. Utólag elhelyezett P. B. supralibros.

Poss: Liber emptus Cotemb. [?] Mati Studi [?] 4 Taleris 1562. S. Matth. Czerny [?] Tur[ini?] [...] (az első kötéstábla belső oldalán)

Johanes [!] Benedicti sacerdotis filius P. B. vendidi (a címlapon)

Samuel Rochoti[us] a Rochitzerberga. (a címlapon)

Anno 1629 vettem Lednicen egi segen morvaból ki usetettet [!] predicator R. G. (a címlapon)

Liber Scholae Ref[ormatae] S[áros] Patak[inae] 1739. (a címlapon)

A' S[áros] Pataki fő Oskola Könyvtára (pecsét a címlapon)

Megj.: MONOK 1996, 183.; MONOK 2006, 28, 84. Az 1711. évi kat.: *Adattár* 14. 100. (244. tétel); az 1728. évi kat. mutatója: *Adattár* 19/2, 265. (369. tétel); *Adattár* 19/2, 274. (411. tétel).

Coll. 2. Joannis OECOLAMPADII ... *commentariorum in prophetas*, Tomus posterior, [Geneva], apud Jo. Crispinum, et Nicolaum Barbirium, 1558, 2°.

Coll. 3. *Commentarium* Ioannis OECOLAMPADII in *Danielem Prophetam libri duo, abstrusiorum Hebraeorum tum Graecorum scriptorum doctrina referri*, [S. I.], [s. n.], 1558, 2°.

C 546a-b

Coll. 1. VIRETUS, Petrus, *De vero verbi Dei, sacramentorum, et ecclesiae ministerio*, Lib(ri) II. *De adulterinis sacramentis*, Lib. I., *De adulterato Baptismi Sacramento, et de sanctorum oleorum usu et consecrationibus*, Lib. I., *De adulterata Coena Domini, et De tremendis sacrae Missae mysteriis*, Lib. VI., *De thetrica Missae saltatione Cento ex veteribus poetis Latinis consarcinatus*, [Geneva], Oliva Roberti Stephani, 1553, 2°. – Adams V868

Coll. 2. VIRETUS, Petrus, *De origine continuatione, usu, autoritate, atque praesentia ministerii verbi Dei, et sacramentorum: et de controuersiis ea de re in Christiano orbe, hoc praesertim seculo excitatis: ac de earum compendarum ratione*, [Geneva], Oliva Roberti Stephani, 1554, 2°.

Kötés: Bordás félbőr kötésben, nyersbőr kötőszalagokkal. A kötéstáblák fele pergamenkódex töredékével fedett, amelyet utólag feketére festettek. A bőrborítást sávozással mezőkre osztották, a mezőkben négyféle görgető lenyomata:

1. palmettás, 2. indákkal közrefogott medallionsor (Huss, Luther, Melanchthon),
3. bőségszarus, 4. tulipános. Supralibros: 1576 (monogram nélkül!).

Poss: Ex Bibliotheca Ill[ust]ris Collegii S[aros] Patachinensis (az előzők-
lapon)

Anno 1629 vetettem lednicen egi morvabol ki usettetet segen predicatortol
R. G. (a címlapon)

Liber Scholae Ref[ormatae] S[aros] Patakinae 1739 S. B. (a Coll. 1. cím-
lapján)

A' S[áros] Pataki fő Oskola Könyvtára (pecsét a címlapon)

Megj.: 1711. évi kat.: *Adattár* 14, 98. (150. tétel); 1726. évi kat.: *Adattár* 14,
126. (553. tétel); 1728. évi kat.: *Adattár* 19/2, 282. (1011. tétel); *Adattár* 19/2,
304. (Theca 1)

C 552

HERDESIANUS, Christophorus, *Consensus orthodoxus Sacrae Scripturae et ve-
teris ecclesiae, de sententia et veritate verborum coenae dominicae, adeoque
de tota controversia sacramentaria*, Tiguri, apud Froshoverum, 1578, 2°. –
VD 16 H 2257

Kötés: Bordás bőrkötésben, metszése vörösre festett. A kötéstáblák sávo-
zással keretezettek, bennük három sorban görgetők lenyomata. Kívül pal-
mettás, középen Lucretia/Prudentia/Justitia/Suavitas, belül indákkal kere-
tezett medalinokban sisakos férfifejeket ábrázoló görgetők lenyomata. Az
első kötéstábla középmezőjében lemezről nyomott Keresztre feszítés-je-
lenet, hátul a Feltámadásé. Az előbbi felirata: „Ecce agnus Dei qui tollis
peccata mundi”, az utóbbié: „Mors tuus aculeus, victoria tua inferne”

Poss: Reverendo et Clarissimo viro D[omino] Samuelj Rochocio de
Rochorenberg [!] Pastori Ecclesiae Prusenowico fidelissimo etc. Domino
et affini charissimo librum hanc per concambium dedit 16 Januarij Anno
MDCVII. Elias Berger A Grenberg P[oeta] L[aureatus] et Caesareus His-
toricus (előzéklap recto)

Anno 1629 vetettem lednicen egj segen morvabol ki usettetet predicatortol
R. G. (a címlapon)

Liber Ill[ustris] Scholae S[aros] Patak[inae] 1739 (a címlapon)

A' S[áros] Pataki fő Oskola Könyvtára (pecsét a címlapon)

Megj.: 1660–1671. évi rendezés: *Adattár* 14. (92. tétel); 1711. évi kat.: *Adat-
tár* 14, 98. (168. tétel); 1726. évi kat.: *Adattár* 14, 111. (34. tétel); 1728. évi
kat.: *Adattár* 19/2, 262. (282. tétel); 1738. évi kat.: *Adattár* 19/2, 290. (Theca
I Appendix); *Adattár* 19/2, 299. (Theca 1)

L 534

Colloquium de norma doctrinae, et controversiarum religionis iudice ... Ratisbonae habitum mense Novembri, Anno Domini. 1601. Spirae Nemetum, apud Melchiorem Hartmannum, 1602, 4°. – VD17 1:076266B

Kötés: Fatáblás, duplabordás, rézkapcsos bőrkötésben, metszése vörösre festett. A kötéstáblák sávozással, valamint levéldíszek közé foglalt sisakos férfifejes és akantuszleveles görgetővel keretezettek. Az első tábla középmezőjében lemezzről nyomott Judit, a hátsó táblán Jáel alakja.

Poss: Samuel Rochotii a' R[ochitzer]b[er]ga (a címlapon)

Anno 1629. vettem lednicen egy segen morvabol ki üsettetett predicátortol. R. G.

Liber Scholae S[áros] Patak[inae] 1739.(a címlapon)

A' S[áros] Pataki fő Oskola Könyvtára (pecsét a címlapon)

Megj.: Az 1623. évi katalógusban: *Adattár* 14, 37. (168. tétel); 1635. évi katalógus: *Adattár* 14, 69. (494. tétel); 1726. évi katalógus: 129. (666. tétel); 1728. évi kat.: *Adattár* 19/2, 261. (243. tétel); 1738. évi kat.: *Adattár* 19/2, 310. (Theca CC)

II. Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára, Debrecen

E 1299

In Hoseam prophetam V. F. CAPITO commentarius: ex quo peculiaria prophetis, et hactenus fortassis nusquam sic tractata, si versam pagellam et indicem percurris, cognoscere potes, Argentorati, apud Joannem Hervagium, 1528, 8°. – VD16 B 3847.

Kötés: Bordás egész bőr kötésben, nyersbőr kötőszalagokkal. Az első kötéstábla láncszemes görgetővel keretezett, ezüstözött mintákkal. A kötéstáblák sarkain dupla vonalakkal kialakított negyed körök, ezek középpontjában Aldus-levél, körülötte negyedkör-alakban kulcsszerű bélyegzők lenyomata. Középen lemezzről nyomott ábra (reneszánsz kapuzatba foglalt, Földgömbön álló, telt idomú nőalak, sarkain szárnyak, fölötté kagylóhéj), körülötte makkos és lilimos bélyegzők lenyomataival. Felirata: „In Hoseam Prophetam Coment”. A hátsó kötéstábla akantuszleveles görgetővel keretezett, a középmező alul és felül ezüstözött ornamentikus görgetővel határolt. Középen az ezüstözött kerek kartus ívén jelmondát: „Sub umbra allarum tuarum protege nos Domine” (Zsolt 17,8), a kartusban balra néző ezüstözött koronás sas képe. A négy sarokban 4 ezüstözött levéldísz. Restaurált.

Poss.: Liber I[llustriss] Coll[egii] Reform[atarum] Debr[ecinensis] (az előzéklapon)

S[amuel] R[ochotius] de Rochitzerperga mpria. (a címlapon)

Anno 1629 vettem lednicen egi segen morvabol ki usettetet predicator-tol R. G.

Megj.: Néhány aláhúzás és kéziratos bejegyzés (pl. 4v.). 1714. évi kat.: *Adattár* 14, 207. (490. tétel), 272. (1361. tétel); 1738. évi kat.: *Adattár* 19/2, 68. (658. tétel).

A 524

Tertius tomus orationum ac elegiarum funebrium, prosequens celebrationem memoriae, non tantum illustrissimorum principum, qui prioribus tomis omissi funere, sed [et] comitum celebriorum Germaniae, varia rerum cum ad genealogias, tum historias principum Germaniae spectantium, cognitione, refertissimus, [ed. Simon SCHARDIUS], Francofurti ad Moenum, Corvinus, Feyerabent, Gallus, 1567, 8°. - VD 16 S 2285

Kötés: Bordás gerincű bőrkötésben, metszése vörösre festett. Az első kötéstábla sávozással és lombdíszek között medalionba foglalt sisakos férfifejes görgetővel keretezett. Az első és a hátsó tábla lemezről nyomott középmezői kopottak, így nem állapítható meg, hogy mit ábrázoltak eredetileg. A bőr kötőszalagok leszakadtak. Supralibros: P. H. B. 1591.

Poss.: Anno 1629 vettem lednicen egi segen morvabol ki usettetet predicator-tol R. G. (a címlapon)

Liber Coetus (a hátsó szennylapon)

Liber Scholae Debrecinae (a hátsó szennylapon)

Megj.: Néhány lapszéli jegyzet és aláhúzás (pl. 24. és 290. f.)

MONOK 1996, 184. (676. tétel); Az első kötete: MONOK 1996, 106. (337. tétel) ma már hiányzik. 1718. évi kat.: *Adattár* 14, 291. (85. tétel – a régi könyvtári jelzet (Th(eca) C. O(rdo) 6. L(iber) 15.) nyomán azonosítható); 1738. évi kat.: *Adattár* 19/2, 174. (2251. tétel)

III. Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Könyvtára, Budapest⁵²

INC18 A6/1; ANT 160 B/5/8

Biblia cum postillis HUGONIS DE SANCTO CARO

Tom. V, *Quinta pars huius operis in se continens postillas domini Hugonis Cardinalis Propheta[rum] et libro[rum] Ezechielis, Danielis, Osee, Iohelis, Mischee,*

⁵² A kutatás során nyújtott segítségért Baranya Péternek tartozom köszönettel.

Naum, Abacuk, Sophonie, Aggei, Zacharie, Malchie, Machabeoru[m], Basel, Johann Amerbach, Anton Koberger, [1501–1502]. – CIH 663. – VD 16 B2579

Kötés: Fatáblás barna bőrkötésben. Vaknyomásos, reneszánsz típusú díszítéssel (rombuszba foglalt négyszirmú virágot ábrázoló és szőlőindás görgetők, valamint beszédzalagos és virágtöves bélyegzők lenyomatával). Az elő- és a háttábla eltér. Restaurált példány. A kapcsokat pótolták, gerincen lévő pergamentöredékeket a háttáblához rögzítették.

Poss: S[amuel] R[ochotius] de Rochitzerperga Ao. 1621 (a címlapon)

Anno 1629 vettem lednicen egi segen morvabol ki usettetet predicatortol R. G. (a címlapon)

Resid[entiae] Pataki[nae] S[ocietatis] Jesu Cat[alogo] In[scriptus] 1677. (a címlapon)

Megj.: VISEGRÁDI 1910, 24–25.; MONOK 1996, 170. (665. tétel), MONOK 2006, 62.

Tom. VI, *Sexta pars huius operis continens postillas ... Hugonis cardinalis super epistolas Pauli ad Romanos ... item super Apocalypsum*, ed. Conradus LEONTORIUS, Basel, Johann Froben, Johannes Amerbach, Johannes Petri, Anton Koberger, 1504, 2°. – CIH 663. – VD 16 B 2582

Kötés: Fatáblás barna bőrkötésben. Vaknyomásos, reneszánsz típusú díszítéssel (A görgetők: 1. szarvasokat ábrázoló, 2. olaszorsóból kinövő tulipán, 3. egymásba fonódó pontozott övek, 4. szőlőindás. Virágtöves bélyegzők). Az elő- és a háttábla eltér. Az első tábla felső részén megkopott arany nyomással: „Sext. ps. hugo.” felirat

Poss: Johann[es] Brawek (az első kötéstábla belső oldalán)

Dono datus a Johanne Brawek Ottaslaiuense ministro Anno 1586. Jan. 8 die. (a címlapon)

Paulus Hrubertius Brodensis me tenet emptum. Eius post obitum posteritatis ero. (a címlapon)

Samuel Rochotius a Rochitzerberga (a címlapon)

Anno 1629 vettem Lednicen egy segin morvaabol ki usettetet predictor tol R.G. (a címlapon)

Resid[entiae] Pataki[nae] S[ocietatis] Jesu Cat[alogo] In[scriptu]s 1677. (a címlapon)

Megj.: VISEGRÁDI 1910, 25.; MONOK 1996, 170. (665. tétel).

Három különböző kéztől származó lapszéli jegyzetekkel.

OLÁH, RÓBERT

**The Volumes of Samuel Rochotius at the Collection of
the Rákóczi Family**

Samuel Rochotius à Rochiczerberga (ante 1580 – post 1629) was a minister of the Czech Brethren at Prusinowitz, Moravia (today: Prusinovice, Czech Republic) in 1607. After 1624 as an exile he found asylum at Lednic (today: Lednica, Slovakia) of the dowry of Zsuzsanna Lorántffy, György Rákóczi's wife. Rákóczi bought a part of his library, helping the minister's financial difficulties in 1629. This time we introduce eleven books of the minister's former library (seven in Sárospatak, two in Debrecen and two in Budapest now), giving detailed description and analysis of the works preserved in the volumes. Bible commentaries, theological controversies, the 'opera omnia' of Melanchthon and a collection of funeral sermons and elegies testify the Moravian minister's high erudition.

Keywords: library history; 17th Century; Hungary; civilisation history; Bohemian Brethren; Samuel Rochotius; Rákóczi Family